

FRI-239-1-PPM(S)-02

TOWARDS AN ANALYTICAL OVERVIEW OF THE PEDAGOGICAL REFLECTION AS SELF-BRANDING¹

Assoc. Prof. Diana Zhelezova, PhD

Department of Technical and Natural Sciences, Silistra Branch,

“Angel Kanchev” University of Ruse

Phone: 086-821 521

E-mail: dmindizova@uni-ruse.bg

***Abstract:** The report studies the skill for pedagogical reflection as an autonomous strategy for conscious, field-independent and analytical behavior of the professional pedagogical personality. The PerSSS model is described with its constituents: self-observation, self-assessment, self-upgrading, which is described as an important psychological prerequisite and condition for the overall pro-activating development of the reflective pedagogical self-consciousness.*

***Keywords:** pedagogical reflection, self-observation, self-assessment, self-upgrading*

***JEL Codes:** L10, L11*

ВЪВЕДЕНИЕ

Рефлексивните умения на учителя са важен компонент от професионалната му компетентност и също така са необходим механизъм за пълноценно реализиране на всички останали професионални функции и качества. В основата на професионалната рефлексия на учителя е положено едно цялостно и задълбочено разбиране за същността и характера на учителската професия – тя е социално-педагогическа, учителя гради човека, личността на ученика в цялото ѝ богатство и пълнота. В действителност дейността на учителя представлява сложна система от разнообразни взаимодействия на различни нива и в различни посоки. Те се конкретизират в няколко основни професионални функции, в които се конкретизират целите, задачите и смисъла на професията му. За да ги осъществи той приема разнообразни професионални роли.

Формирането на индивидуален професионален стил от всеки учител представлява специфична рефлексивна задача: учителят трябва да проектира мислено себе си върху учебния процес и върху общуването с учениците си, да проектира своите личностни черти и професионални качества. Субектът с висока рефлексивна култура умее да анализира професионалното си поведение, да го съотнася към ситуациите, да го регулира и насочва към външните обстоятелства и индивидуални особености. Такъв човек действа полнезависимо и рефлексивно, в поведението му се откроява индивидуален, личен стил. Докато субектът с неразвита рефлексия ще нагажда решенията и поведението си спрямо задачите, без да ги съотнася към собствените си особености. Той ще действа полнезависимо и това не е неговия индивидуален стил, а по-скоро установена норма на поведение. Този стил, съчетаващ оптимално най-силните страни и черти на учителя, ще доведе до висока ефективност на неговия труд. Той се постига чрез съчетание от личностна, диалогова и праксиологическа рефлексия (Василев, В., 2006).

ИЗЛОЖЕНИЕ

Рефлексивният подход, осмислян като стимулатор на собствения потенциал за самоусъвършенстване на образователната система, може да помогне инерционните сили в нея да се преодолеят без външен натиск и кризисни реакции, без уязвяване на самолюбие и

---

¹ Докладът е представен на заседание на секция „Педагогика, Психология, и Методика на обучението по...“ на 61 международна научна конференция „Нови индустрии, дигитална икономика, общество – проекции на бъдещето – V“, проведена във Филиал-Силистра на Русенски университет „А. Кънчев, на 28 октомври 2022г. с оригинално заглавие на български език: “КЪМ ЕДНА АНАЛИТИЧНА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ПЕДАГОГИЧЕСКАТА РЕФЛЕКСИЯ КАТО САМОБРАНДИРАНЕ“.

самооценката на работещите в нея. Така учителят гради реална представа за себе си в процеса на учебната дейност и в процеса на общуването му с други хора.

Едно от ключовите педагогически умения е уменето за рефлексивна практика и научноизследователска работа. (Железова-Миндизова, 2020, с.121-122).

В книгата си „Педагогическото общуване при възпитателния процес” Гинка Димитрова разглежда степента на професионално самосъзнание на учителя като особено важна характеристика за педагогическото му майсторство. „Самосъзнанието на учителя му дава възможност да прецени какви качества, особености, способности, отношения реализира като личност в своята предимно професионално-педагогическа дейност и общуване. Това предполага наличието на съответни умения да оценява собствените си сили, възможности, характеристика на поведение и взаимоотношения. Самооценката има съществена регулираща функция в педагогическото усъвършенстване на учителя. Самосъзнанието на учителя обуславя една от съществените форми на проява на вътрешната му активност – регулация на дейността и поведението му. То се включва в нравствените и интелектуалните му характеристики, като детерминира техния характер и резултат. Има интегративна същност и системна структура. Самосъзнанието е едно от необходимите условия за запознаването на личностното „Аз”, за актуализирането му в системата от социални връзки и отношения, позиции и поведение, общуване и дейност” (Димитрова, 1996, с.231-232).

Гинка Димитрова окачествява самопознаването като сложен и многостепенен процес, чието реализиране в педагогическото общуване протича през две условно разграничени степени – първо, личността създава понятия за себе си като се сравнява с други личности и второ, личността оперира с готови знания за себе си, като обобщеният образ на „Аз” – а е резултат на съвкупност от конкретни представи за собственото „Аз” в процеса на самовъзприемането, самонаблюдението, самоанализа, самоконтрола. Самооценката е резултат на обединяване на самопознанието и емоционално-ценностното отношение. Тя става своеобразен вътрешен механизъм на саморегулирането на действено-волевата сфера на самосъзнанието. Самооценката има за основен компонент самопознанието, но „тя не е само процес на познание, но е изразено отношение към себе си”. Самооценката придобива действена стойност, когато предизвика у индивида потребност от самоизменение. Така се преплитат влиянието на ценностната ориентация, на средата и силата на мотивацията (Димитрова, 1996, с.232-233).

За целите на настоящото изследване, предвид проучения теоретичен базис и ресурс на уменията за педагогическа рефлексия и проекцията му в профила на учителя, ние проучваме три подумения на рефлексията : самонаблюдение, самооценка и самонадграждане.

Самонаблюдението дава възможност за интроспективен анализ на осъществена педагогическа дейност. То е опосредствен механизъм за развиване на едно ново педагогическо умение – педагогическо забелязване. Учителят развива педагогически усет за на пръв поглед незабележими професионални проблемни зони и ги улавя още при зараждането им. Има два основни метода на самонаблюдение: *директен* и *индиректен*. При първия, процесът, който се наблюдава, се осъзнава и оценява веднага. Като тук той се разделя по още два признака: дали описанието на наблюдението ще бъде направено веднага или ще бъде отсрочено. При втория – индиректния - процесът, който се наблюдава, се припомня, извиква в съзнанието и тогава се оценява и описва.

Самооценката се отнася към ядрото на професионалната личност и е важен регулатор на нейното поведение. От нивото на развитие на самооценката зависят взаимоотношенията на личността с околните. Самооценката дава най-големи възможности за пълна характеристика на процеса на самоусъвършенстване.

Реалната представа на учителя за собствената му личност, според Гинка Димитрова, е важна предпоставка както за успешното постигане на майсторство, така и за реализирането на плодотворно педагогическо общуване. И обратното, неточната и невярна самооценка на „Аз” – а сериозно нарушава процеса на общуване и междуличностни отношения с околните. „Отразява се отрицателно върху социално – психологическия климат, води до отчуждаване на личността от обществото. При надценяване обикновено се проявяват неудовлетворени

аспирации, а при подценяване се наблюдават потиснатост, песимизъм, чувство за напълноценност, които от своя страна предизвикват неприязън и омраза към обкръжаващите. Реалната самооценка е източник на чувство за собствено достойнство, самоуважение и възможности за реалистично възприемане и на другите” (Димитрова, 1996, с.234).

Във всички изследвания самооценката се свързва с оценъчните функции на самосъзнанието, което концентрира в себе си емоционално-ценностно отношение на личността към себе си, отразяващо спецификата на разбирането на самия себе си.

Самооценката разглеждана като сложна структурна система, функционира в различни форми, видове, на различни нива на организиране като развиваща се система. Нейната структура се представя от два компонента: когнитивен и емоционален.

Когнитивния компонент отразява знанията на човека за себе си в различна степен на оформеност и обобщеност – от елементарни представи до концептуално - понятийни; емоционалният компонент отразява отношението на човека към себе си, което е свързано с мярката за удовлетвореност от собствените му действия.

Анализът на съществуващите в литературата данни позволява да се разглежда динамиката на съотношението между когнитивния и емоционалният компонент във формираща концепцията за педагогическо самобрандиране.

Брандовете са по същество модели на познаване, на привързаност и сигурност, които съществуват в умовете на хората. В педагогически аспект брандирането е представяне на това какъв сте като преподавател и как искате да бъдете възприемани в професионалната среда. Педагогическото самобрандиране е постоянен процес на: (само)идентифициране – самооценка + самопознание; създаване и управление на кумулативните педагогически активи и действия, които формират възприятието за бранд в съзнанието на педагогическата колегия.

Умението за самобрандиране се отнася към ядрото на професионалната личност и е важен регулатор на нейното поведение. То има два компонента – когнитивен и емоционален. Когнитивният компонент отразява знанията на професионалиста за себе си в различна степен на оформеност и обобщеност – от елементарни представи до концептуално – понятийни. Емоционалният компонент отразява отношението на професионалиста към себе си, което е свързано с мярката за удовлетвореност от собствените му действия.

От нивото на развитие на уменията за самобрандиране зависят взаимоотношенията на личността с околните. Самобрандирането като педагогическа репутация може да промени начина, по който хората възприемат един професионалист. То може да стимулира нов

имидж,но може да направи и обратното, ако не се направи по правилен начин или пък изобщо не се акцентира върху него.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, можем да обобщим, че самобрандирането (отражение на отражението или познание на познанието) е когнитивен или познавателен процес. То включва възприемане, анализиране, осмисляне, разсъждаване по повод на собствените действия, психически състояния, техни особености и закономерности. Чрез него се разкрива спецификата на професионалния живот. От това до колко учителят познава себе си и обкръжаващите го, много зависи неговото отношение към света, към другите и към самия себе си. Развитието на структурните компоненти на самобрандирането представляват важна психологическа предпоставка и условие за цялостно развитие на педагогическото самосъзнание, което пък от своя страна дава възможност за динамично разгръщане на съставлящите го професионални единици. Това още веднъж показва, че самобрандирането е едновременно и продукт и процес на професионално самопознание, което от своя страна определя възможностите за самоусъвършенствуване на педагогическата личност и създава условие за професионално развитие.

REFERENCES

Vasilev, V. (2006). *Refleksiyata po poznaniето, samopoznaniето i praktikata*. Plovdiv: Izdatelstvo: Makros (Оригинално заглавие: Василев, В. (2006). Рефлексията по познанието, самопознанието и практиката. Пловдив: Издателство: Макрос).

Dimitrova, G. (1996). *Pedagogicheskoto obstuvane pri vuzpitatelnija process*. Sofia: Izdatelstvo: Veda Slovena-ZhG (Оригинално заглавие: Димитрова, Г. (1996). Педагогическото общуване при възпитателния процес. София: Издателство: „ВЕДА СЛОВЕНА – ЖГ“).

Dimitrova, G. (2002). *Humanism, obstuvane, vuzpitanie*. Sofia: Izdatelstvo: Veda Slovena-ZhG (Оригинално заглавие: Димитрова, Г. (2002). Хуманизъм, общуване, възпитание. София: Издателство: „ВЕДА СЛОВЕНА – ЖГ“).

Dimitrova, G., M. Belova, N. Bojadjieva, Kl. Sapundjieva, (1997). *Teoretichni osnovi na obrazovaniето*. Sofia: Izdatelstvo: Veda Slovena-ZhG (Оригинално заглавие: Димитрова, Г., М. Белова, Н. Бояджиева, Кл. Сапунджиева (1997). Хуманизъм, общуване, възпитание. София: Издателство: „ВЕДА СЛОВЕНА – ЖГ“).

Merdjanova, Yana. (2000). *Psihopedagogicheska i profesionalna diagnostika. Izsledovatelski instrumentarium*. Sofia: Izdatelstvo: Tilia. (Оригинално заглавие: Мерджанова, Яна. (2000). Хуманизъм, общуване, възпитание. София: Издателство: „Тилиа“).

Zhelezova-Mindizova, D. (2020). *Contemporary pedagogical challenges within the context of the European Framework for the Digital Competence of Educators (DIGCOMPEDU)* (Оригинално заглавие: Железова-Миндизова, Д. Съвременни педагогически предизвикателства в контекста на Европейската рамка за дигиталната компетентност на преподавателите (DIGCOMPEDU). В: Сборник с доклади от ЮБИЛЕЙНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „45 ГОДИНИ КАТЕДРА „ЕЗИКОВА ПОДГОТОВКА“, ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“, Варна, стр. 121-131, 2020 г., ISBN 978-619-7428-53-7;